
„Családi iskolák” Franciaországban

SOLYMOSI JUDIT

A Maison Familiale Rurale (MFR) elnevezésű oktatási intézmény serdülőkorú fiatalok és fiatal felnőttek globális képzését szolgálja, amely az általános képzést a szakképzéssel ötvözi, bekapcsolva a folyamatba a családokat és az egész környezetet is. Mind az alapképzés, mind a felnőttek képzése esetén az MFR partneri kapcsolatot létesít a kistérség fontosabb szereplőivel, a helyi közösségekkel, a vállalatokkal és a szakmai szervezetekkel. A képzés vidéki térségekben folytatott különféle tevékenységekre irányul: mezőgazdasági és ehhez kapcsolódó szakmákra, kisipari és kézműves foglalkozásokra, kereskedelemre és szolgáltatásokra. A cél a vidéki fiatalok magasabb szakmai és kulturális színvonalra emelése és társadalmi integrációjuk elősegítése.

Történelmi áttekintés

Jean Peyrat sérignac-i parasztember 1935-ben bosszankodva vette észre, hogy fia, akinek pedig nem is megy rosszul a tanulás, nem akar iskolába járni, hanem apja gazdaságában szeretne dolgozni. Jean Peyrat, mint a helyi parasztek mezőgazdasági szövetkezésének vezetője, tudatában volt annak, hogy még egy egyszerű parasztnak is szüksége van bizonyos ismeretekre, de nem talált a térségben olyan oktatási intézményt, amely megfelelt volna azoknak a fiúknak, akik a földön akarnak dolgozni és falujukban kívánnak maradni.

Peyrat úr felkereste gondjával a falu plébánosát, *Granereau* atyát, és megvitatta a kérdést, úgy látták, hogy a gyakorlati ismereteket meg lehet tanulni a gazdaságban a gyakorlati munka során, ámde olyan kiegészítő, általános és szakmai ismereteket adó képzésre is szükség van, amely felkészíti és képessé teszi a leendő gazdákat a fejlődő technikák befogadására. Elképzelték tehát egy olyan oktatási formát, amelynek során a fiatalok a szülői gazdaságokban tanulják meg a gyakorlatot, de rendszeresen összejönnek az általános és szakmai ismeretek elsajátítására. Így alakult ki a Maison Familiale Rurale. 1935-ben négy fiú vett benne részt, de 1937-re már harmincra nőtt az érdeklődők száma, úgyhogy a tanév elején a szülők összeálltak, egyesületet alakítottak és megvásároltak egy házat a járási székhelyen. Ez a családok által közösen vett ház adta az elnevezést: a Maison Familiale ugyanis családi házat jelent.

Felvettek egy szakembert, akinek a feladata nem csak az volt, hogy a Maison Familiale-ban folyó munkát irányítsa és a fiatalokat tanítsa, hanem szabad idejében a szülőknek is tanácsokat adjon. Eleinte az MFR-ben töltött idő még csak havi egy hét volt az év öt téli hónapjában. A későbbiek során alakult ki a „ két hét a munkahelyen, egy hét az MFR-ben „ ritmusa, amely az év kilenc hónapján keresztül tart.

1945-öt követően ez a forma gyorsan terjedt, majd Európa, Afrika, Latin-Amerika, Ázsia és Óceánia más országaiban is meggyökeresedett. Sikerét mi sem mutatja jobban, mint hogy Franciaországban jelenleg mintegy ötszáz MFR működik, melyek országos egyesülettel rendelkeznek és tevékenységüket folyamatosan a mikrorégió, a családok és a fiatalok igényeihez szükségleteihez igazítják. A széles értelemben vett mezőgazdasági szakmáktól – állattenyésztés, virág- és zöldségkertészet, szőlészet, borászat, erdőgazdaság, vadgazdálkodás, mezőgazdasági gépszerezés stb. – kiindulva más olyan te-

rületekre is kiterjesztették a képzést, amelyek a vidéki térségekre jellemzőek, mint például turizmus, lovassport, vendéglátás, kereskedelem, szolgáltatások, egészségügyi és szociális ellátás, élelmiszertermelés és -kereskedelem, építőipar, víz-, gáz-, fűtésszerelés, titkársági munka, kisvállalkozások könyvelése, adóügyek stb. Franciaországban napjainkban ez a képzés mintegy 46000 fiatal és felnőttet érint. A képzésben százharminc féle végbizonyítvány szerezhető különféle szakokon és szinteken, az alsó szintű szakmunkásbizonyítványtól kezdve a szakmai érettségig át a felsőfokú technikai bizonyítványig (érettségi + két év), sőt azon túl is (érettségi + négy év). Az MFR-nek franciaországi szövetsége negyedévenként *Le Lien* (a kapcsolat) címmel folyóiratot jelentet meg.

Világszerte immár több mint nyolcszáz MFR dolgozik országos egyesületekbe tömörülve, amelyek az MFR-ek Nemzetközi Egyesületének tagjai. Európában, Afrikában és Latin-Amerikában regionális hálózatok is működnek. Napjainkban a következő helyeken működnek ilyen intézmények: Olaszország (7), Spanyolország (64), Portugália (5), Kamerun (1), Kongói Köztársaság (10), Közép-Afrikai Köztársaság (8), Ruanda (30), Szenegál (57), Csád (10), Togo (16), Zaire (1), Benin (1), Réunion szigete (4), Mauritius (alakulóban), Új-Kaledónia (13), Tahiti (4), Guadeloupe (5), Dominika (1, tervezés alatt), Fülöp-Szigetek (3), Argentína (31), Brazília (40), Salvador (1), Guatemala (7), Honduras (6), Mexiko (1 tervezés alatt), Nicaragua (2), Panama (5), Uruguay (1), Venezuela (1). Az MFR-nek elnevezése szinte országonként más és más (Családi Mezőgazdasági Iskola, Vidéki Szakmunkásképző Ház, A Vidéki Haladás Központjai stb.).

Az oktatási rendszer alapelvei

Az MFR oktatási rendszere négy fontos pillérre támaszkodik, csak ezek megléte esetén beszélhetünk valódi MFR-ről.

Ezek:

- felelős egyesület;
- a személyiség fejlesztése;
- váltakozó rendszerben folyó tanítás;
- a környezet fejlesztése.

Felelős egyesület

Az MFR alapját egy olyan egyesület jelenti, amelyben a gyermekek képzéséért és jövőjéért aggódó családok és a régió jövőjéért felelősséget érző fontosabb helyi személyiségek vesznek részt.

Az intenzív egyesületi élet, a közgyűlések révén személyes elkötelezettség alakul ki. A képzést megszervező MFR tevékenységét az egyesület irányítja, melynek taglétszáma általában 100-300 fő (60-80 tanuló esetén kb. 300 tag). Az egyesület Közgyűlése vezetőiséget választ, amely az iskola erkölcsi és anyagi vezetéséért felelős. Az iskola igazgatója és monitornak nevezett tanárai az egyesület alkalmazottai. A közgyűlések, a szülői értekezletek, a választmány ülései, különféle összejövetelek eleven egyesületi életet eredményeznek, ami kedvező légkört teremt a nevelés, illetve a fiatalok és a szülők közötti párbeszéd számára. Minden MFR a saját országában hatályos oktatási jogszabályoktól függően végzi tevékenységét, de egyesületi jellegének köszönhetően nagy önállósággal rendelkezik.

Az MFR tehát alapvetően a családoknak és a fiatalok képzésében érintett szakembereknek az egyesülete, amely felelősen viszonyul saját térségének fejlődéséhez is.

A személyiség fejlesztése

A Maison Familiale létjogosultságát maga a *fiatal* adja. Az egyesület és az iskola meg akarja ismerni és érteni a serdülőkor sajátosságait, s azt az álláspontot képviseli, hogy minden serdülőnek megvannak a maga értékei és a maga személyisége. Minden fiatal más és más, de mindegyiket egyaránt elfogadja. Rabelais-t idézve azt vallják, hogy „az

oktatás nem olyan, mint az edény, amelyet meg kell tölteni, hanem mint a tűz, amelyet élesztetni kell". Szilárdan képviselik, hogy nincsenek semmire sem alkalmas, semmire-kellő fiatalok, csupán elhibázott pályaválasztások, rossz módszerek vagy motivációs hiányok vannak. Egy-egy iskola ritkán fogad száz tanulónál többet: az igény tömeges megugrása esetén inkább új iskolát indítanak, hogy fenn tudják tartani „emberre szabott” arculatukat. A váltakozásból következően az MFR-ben minden héten viszonylag kicsi, húsz-harminc fős a tanulói létszám. Az iskolai időszak bentlakásos formája a közösségi életet fejleszti (közös munka, mosogatás, takarítás, a közös sportjátékok és szórakozások), és lehetőséget ad arra, hogy a kis tanulói létszámból adódóan a monitor minden gyermekre külön odafigyeljen. Ugyanaz a személyesség érvényesül a gyakorlatvezető és a tanuló kapcsolatában is, hiszen a gyakorlati helyszíneken a tanulók elhelyezése egyesével történik.

Váltakozó oktatás

Az oktatás váltakozva történik a MFR-ben, illetve a valódi munkahelyi környezetben, tényleges munkahelyi körülmények között. A váltakozási ritmus általában két, munkahelyen eltöltött hetet és egy, az MFR-ben eltöltött hetet jelent. A tanulók korától és az adott képzés jellegétől függően a ritmus másféle is lehet, elosztása az egyes tanévek szerint történik.

Az MFR mozgalom elindítói tisztán látták, hogy megfelelő tudást nem lehet pusztán az iskolában vagy a szakoktatótól szerezni. Vannak olyan ismeretek, amelyeket csak valódi munkahelyzetben, vállalatnál, üzemben, gazdaságban, a szülőktől vagy a gyakorlati képzést vezető mesterektől lehet elsajátítani.

A váltakozáson alapuló képzés középpontjában a tanuló elkötelezettsége és motiváltsága áll. A fiatalban a valódi munka során összegyűlő tapasztalatokra, megfigyelésekre és a felmerülő kérdésekre ad választ az iskola, és ezek egymásra épülő lépcsőfokokként alakítják, fejlesztik tudását. Az iskolában töltött időszak végén a gyerekek megfigyelendő és kidolgozandó témákkal, kérdőívekkel felszerelve, megfelelően előkészítve indulnak a gyakorlatra, majd onnan visszatérve megfigyeléseikről, gondolataikról, kérdéseikről beszámolnak és elemzik azokat. Az így sokkal több, sokrétű tapasztalat gyülemlik össze, mint egyetlen fiatal esetében, és a gyerekek képzésén túl a gyakorlati munkahely fejlődésére is visszahat. A váltakozó oktatásban való részvétel tehát nem azt jelenti, hogy a tanár az órán megtanít valamit, majd azt kéri a gyerekektől, hogy másnap ezt alkalmazzák a gyakorlatban. Ellenkezőleg, a tanulási folyamat a fiatal által megélt és megfigyelt helyzetekből indul ki, ennek alapján teszik fel kérdéseiket, osztják meg tapasztalataikat és a tanár segíti őket a válasz megtalálásában, a valódi helyzetből kiindulva történő tanulásban, a felelősség kialakításában. A problémákat közösen tudatosítják, és oldják meg.

Az oktatásban természetesen többféle embernek jut fontos szerep, és a különféle partnerek szerepe és szakértelme jól kiegészíti egymást.

a/ munkahelyi gyakorlat során a fiatal tanító és felügyelő szülő vagy mester szakmai és társadalmi tapasztalata és tevékenysége miatt fontos;

b/ az oktatás egyes pontjain bekapcsolódó szakemberek és szakértők képzettségük révén bizonyos speciális ismereteket adnak át;

c/ az MFR belső vezetéséért és a váltakozó oktatás működtetéséért felelős szakképzett felügyelő oktatók, az úgynevezett monitorok szoros együttműködésben dolgoznak munkaadójukkal, az egyesület választmányával.

Az iskola élén igazgató áll, akit az egyesület alkalmaz, kinevezését pedig az országos szövetség hagyja jóvá. Az igazgató felelős az egyesület választmánya és elnöke előtt az iskola belső életének irányításáért, a tanárok munkájáért, az iskola anyagi ügyeinek kezeléséért és bizonyos külső kapcsolatokért. Az igazgatók számára az országos egyesület rendszeresen szervez továbbképzéseket.

A monitoroknak általános, valamint szakmai-műszaki ismereteiken túl megfelelő pedagógiai végzettséggel és érzékeléssel is kell rendelkezniük. Alapvető képzettségük inkább szakmai (pl. agárámérnök, kertészmérnök stb.); pedagógiai felkészítésükről Franciaországban az országos egyesület gondoskodik.

A monitornak alapvetően három téren kell dolgoznia:

1. Nevelő tevékenysége során foglalkozik a fiatalok csoportjaival, elősegíti kezdeményező-készségük és részvételi kedvük fejlődését. Minden tanulónál egyénileg kell figyelembe vennie az adott fiatal képességszintjét, lehetőségeit és törekvéseit, hogy segíthesse őt orientációjának fokozatos kialakulásában és az önállósodásban.

2. Az oktatás az MFR-ben egyáltalán nem azt jelenti, hogy időrend szerint követnek egy tanmenetet, amely azonos a hasonló szakmát tanuló más fiatalokéval. A váltakozásból adódóan az oktatás olyan képzési tervet követ, amely integrálja, szorosan összekapcsolja a munkahelyen végzett tevékenységeket a MFR-ben töltött időszakokkal. A monitor dolgozza ki a tanulmányi tervet, vezeti a fiatalok tapasztalatait közösen megvitató beszélgetéseket, segíti őket abban, hogy kérésükre hozzájuthassanak bizonyos dokumentumokhoz, és a felvetett problémáktól függően a kérdéshez értő szakemberhez folyamodik, szakértőket hív meg.

3. A monitornak kell a kapcsolatot tartania a családokkal és a munkahelyi vezető mesterekkel (látogatások, megbeszélések). Feladata természetesen nem a szülők „oktatása”, hanem az, hogy olyan eszközöket bocsásson rendelkezésükre, amelyekkel lehetővé válik, hogy tökéletesen töltsék be szerepüket.

A környezet fejlődése

A Maison Familiale Rurale nemcsak a fiatalok képzésének jelentős tényezője, hanem a környezet, a térség fejlesztésében is fontos szerepet játszik. A családok szerepének erősítésén és a szakképzésen túl tehát a vidéki térségek revitalizálásában is küldetése van. Ennek a fejlődésnek az alapját a fiatalok állandó jövés-menése jelenti, amelynek köszönhetően a szakmai újítások, friss ismeretek, új termelési és társulási ötletek könnyen és hatékonyan áramolnak az iskola, a tanuló, a szülők, a gyakorlati helyszínek és a monitor között, és ez a sokoldalú, állandóan mozgásban lévő kapcsolatrendszer lehetőséget teremt a problémák megoldására és teret nyit az új kezdeményezések előtt.

Az egyesületben a családok valódi felelősségvállalása, illetve a váltakozó oktatáson belül a fiatalok és a felnőttek egymással való kapcsolatba kerülése olyan fontos tényezőket jelentenek, amelyek a folyamat résztvevőit saját fejlődésük cselekvő részeseivé teszik. Az MFR lényege nem az, hogy egy reprodukálható modellt ajánljon, hanem az, hogy segítse az egyént és a helyi közösséget abban, hogy tudatára ébredjen a saját helyzetének és speciális megoldásokat keressen.

A váltakozó oktatás fázisai

Az MFR-ben töltött időszak

A bentlakás hétfő reggel 9 órától péntek 17.30 óráig tart. 6.45-kor felkelés, 7.15-kor reggeli, majd közös rendrakás és mosogatás a fiatalok váltakozó beosztásával.

8.00 – 11.55: tanítás;

11.55 – 13.30-ig: ebéd, pihenés;

13.30 – 17.30-ig: tanítás;

18.00 – 19.00: tanulás;

19.00 -: vacsora, majd szabadidő a házban;

21.30-kor lefekvés.

A bentlakásos élet szabályai:

Az elszállásolás négyágyas szobákban történik, a szobákat a diákok takarítják ki reggeli előtt. A mosdóhelyiségeket, az étkezőt és a tantermet is beosztás alapján a diákok takarítják, ugyanígy történik a reggeli elkészítése és a mosogatás is.

Az étkezések ideje alatt a beosztás szerint ügyeletes tanulók szolgálnak fel, a konyhába belépni tilos.

Az iskolából hiányozni tilos, betegség esetén kötelező az orvosi igazolás.

Dohányozni csak az udvaron szabad. Rádiózás, magnózás csak a szobában megengedett, a tanítási és tanulási időszakon kívül. Az okozott károkért a károkozó viseli az anyagi felelősséget.

A tanítás menete:

A tanár és a fiatalok az iskolában töltött időszak alatt tanulmányi tervet készítenek az elkövetkezendő gyakorlathoz. Ennek során pontosítják a témát és megbeszélik, mi az, amit már tudnak és mi az, amit még el kell mélyíteni, meg kell figyelni és fel kell tárni. A tanulmányi terv alapján a fiatal könnyebben teszi fel kérdéseit a gyakorlatvezetőnek, és a szerzett tapasztalatok alapján könnyebben készíti el írásos beszámolóját.

Az MFR és a gyakorlati helyszín közötti kapcsolatot egy „összekötő ellenőrző füzet” is biztosítja, amely tartalmazza a váltakozás éves időbeosztását, az év folyamán az általános és szakmai tantárgyakból szerzett osztályzatokat, és hetenkénti lebontásban a MFR-ben, ill. a gyakorlaton végzett feladatokat, a monitor és a gyakorlatvezető értékelésével együtt.

A családi gazdaságban vagy a gyakorlat helyszínén töltött idő

Ebben az időszakban a fiatal valódi munkát végez, amelyhez segítséget kérhet és kap szüleitől vagy gyakorlatvezetőjétől;

- meg kell tanulnia megszervezni ügyeit, tájékoztatnia kell gyakorlatvezetőjét arról, milyen feladatokat kapott.

Az első héten inkább a tanulmányi tervben szereplő feladatokkal, megfigyelésekkel foglalkozik, kérdez, jegyzetel, míg a második héten már kezdi megfogalmazni a beszámolót és azt át is olvastatja szüleivel vagy a gyakorlatvezetővel.

A gyakorlati helyszínnel, szülői gazdasággal, vállalattal az MFR szerződést köt a tanuló kihelyezéséről. A vállalat és a gyakorlatvezető nem kap anyagi juttatást a tanuló fogadásáért, hiszen a tanuló az elejétől kezdve termel és valódi munkát végez. A tanulónak sem jár semmiféle fizetés a munkájáért.

Az iskolába történő visszatérés után a tanulók közösen megbeszélik a látottakat, kiértékelik a gyakorlatot, átjavítják és kiegészítik a beszámolókat amelyeket dokumentumként őriznek. A beszélgetés során mindenkinek alkalma van összehasonlítani saját gyakorlatát a többiekével, a megosztott tapasztalatok mindenkit gazdagítanak, elősegítik a nyitottságot és a technológiai kultúra fejlődését. A hét elején ez a néhány óra rámutat az azonosságokra és a különbözőségekre is, felkelti a kíváncsiságot és új kérdéseket ébreszt, ami a hét végére az újabb tanulmányozandó kérdéskör megalapozásához vezet.

Az MFR sikeres megalakításának feltételei

1. A felelősség vállalására való ráébresztés a vidéki térségekben időigényes dolog. Elsőként mindenképpen elemezni és tudatosítani kell az igényeket, az elindulás ennek alapján történik, s nem pedig valamilyen előre elképzelt cél alapján, mint például valamilyen kulturális gyakorlat elterjesztése vagy valamilyen cikk termelésének előmozdítása (noha bizonyos fejlesztési terveknel, képzéseknél ez is lehet a cél)

2. Az egyesületi forma, a felelősségteljes egyesületi élet az MFR alapját jelenti. Az MFR akkor sikeres, ha a családok tudják és felelősen vállalják, hogy szerepet játszanak jövőjük alakításában. Amikor egyes projektek „gyorsak” akartak lenni és megkerülték ezt a feltételt, általában csak addig bírták, ameddig a különböző finanszírozás tartott. A kezdeményezés természetesen származhat egy külső egyesülettől vagy intézménytől is, de ennek feladata csak a leendő egyesület támogatása.

3. Hatékony, hozzáértő és rurális fejlesztésben motivált monitorokra van szükség, akik segítik az egyesületet. Pedagógiai képzésükben helyet kell kapjanak az MFR-ekben használt módszerek.

4. Szerény, de gondos kezelést igénylő költségvetés.

A közhatóságoktól (esetleg) kapott támogatásnál ügyelni kell az egyesület függetlenségének megőrzésére. Mivel a családok általában nemigen tudják finanszírozni a monitorok fizetését, a források kiegészítésére:

a) olyan gazdasági tevékenységeket kell szervezni amelyek jövedelme az MFR-re fordítható;

b) a költségvetés kialakításakor szerény, elérhető terveket kell készíteni;

c) a függetlenség megtartását szem előtt tartva külső partnerektől – hatóságoktól, nem kormányzati szervezetektől, nemzetközi szervezetektől – is kérhető pénz.

5. A működéshez egy tanteremre és egy kollégiumi részre van szükség. Nem kell elhamarkodottan fölösleges építkezésekbe belevágni. Az érdekeltek akkor teremtsék meg ezeket a feltételeket amikor azok szükségességére, hasznosságára ráébrednek.

Összefoglalóul

Az MFR-ek sikeres, elhelyezkedéshez vezető pályát kínálnak a fiataloknak, állandóan újítanak és alkalmazkodnak a vidéki térségek fejlődéséhez és szükségleteihez, beépülnek a helyi fejlesztési akciókba, s mindez a jövő alakításának fontos tényezőivé teszi őket. Sikereik zálogának a szakági képzések változatosságát, lépcsőzetes egymásra épülését, a vállalatokkal való partnerkapcsolatnak köszönhetően az elhelyezkedés könnyebbé válását, a munkatapasztalatoknak már a képzés során történő elsajátítását és azt a nagyon fontos alapelvet tekintik, amely szerint a szülők és az oktatók közös erőfeszítéssel kívánnak tenni minden egyes tanuló előrehaladásáért és fejlődéséért.